

Niet blijven doormodderen

Het huidige financiële stelsel verkeert in een onvermijdelijke neergaande fase, meent **Ad Broere**. Op dit moment is er nog een keuze. Blijven we vastzitten aan het oude en accepteren we desnoods dat het overeind wordt gehouden door middel van een dictatuur of maken we ons ervan los door bewust te kiezen voor verbinding en heelheid?

De crisis die Argentinië naar de rand van de afgrond voerde en diepe sporen heeft achtergelaten in de samenleving begon in 1999 met het dalen van het bruto binnenlands product en culmineerde in chaos in 2001. Twee jaar nadat de crisis begon, waren de problemen zo groot geworden dat het land zijn staatsobligaties niet meer afloste en de staat dus feitelijk failliet was. Alle vertrouwen in de peso was verdwenen. Internationale beleggers en crediteuren leenden geen geld meer en haalden zoveel mogelijk bezittingen uit Argentinië weg. Veel Argentijnen begonnen in 2001 hun geld van de bank af te halen en het om te wisselen in dollars. De overheid greep in door alle banktegoeden voor twaalf maanden te bevriezen. Spaarders konden slechts 250 peso (250 dollar) per week opnemen en zagen vervolgens hun bezit in rook opgaan doordat de peso daalde tot een kwart van zijn waarde. Veel mensen uit de middenklasse moesten noodgedwongen een totaal nieuw leven opbouwen. De armen waren al gewend met weinig geld te leven en zelfredzaam te zijn. De meeste superrijken ontvluchtten hun land. Plunderingen, een enorme toename van de criminaliteit en gebrek aan primaire levensbehoeften teisterden het Argentijnse volk. De Argentijnen trachtten hierin te voorzien door ruilhandel. Het ontbreken van een goed georganiseerd barterstelsel bemoeilijkt deze ruilhandel echter. Plannen om via de overheid een complementaire munt – de Argentino – in circulatie te brengen naast de peso en de dollar en zo de nationale economie een impuls te geven mislukte. Tien jaar later in 2012 zijn de sporen van de crisis nog steeds zichtbaar, zoals bleek uit een onlangs uitgezonden documentaire van *VPRO Tegenlicht*. De middenklasse is niet teruggekeerd. Hoogopgeleide mensen moeten hun inventiviteit aanwenden om buiten hun beroep aan de kost te komen. Een architect bijvoorbeeld, die tien jaar geleden zijn baan verloor,

is zich gaan toeleggen op het produceren van souvenirs die hij op het strand verkoopt. Angst beheerst de samenleving, want tralies, hekken en muren beschermen huizen en winkels. De schulden aan buitenlandse investeerders zijn, geleid door het IMF, afgelost. Dat wel, want Argentinië heeft in tegenstelling tot Griekenland een sterke exportpositie. De deviezen die de handel met het buitenland hebben opgebracht, zijn echter niet ten goede gekomen aan de meeste Argentijnen.

Wat in Argentinië is gebeurd, speelt zich nu af in Griekenland. Na Griekenland is waarschijnlijk Portugal aan de beurt en mogelijk Spanje, Italië en Ierland. Als omvallende dominostenen sleept het ene land het andere mee in zijn val en uiteindelijk zijn ook de grootste en sterkste economieën de klos. Het financiële stelsel is wereldwijd dermate verknoopt dat het falen van een onderdeel hoogstwaarschijnlijk grote gevolgen heeft voor de rest. Zolang wij er geen afscheid van nemen, blijven we onderhevig aan voortdurend terugkerende crisissen.

FALEN VAN HET GELDESTELSEL

Het huidige financiële stelsel stamt uit het feodale tijdperk. Het is ontworpen om te voorzien in de voortdurende behoefte aan geld bij de toenmalige elite (adel en geestelijkheid). Geld waarmee oorlogen en een extravagante levensstijl werden gefinancierd. De elite bood voor de geleende bedragen als onderpand het volk aan, dat belastingen moest opbrengen waarmee de rente op steeds groeiende schulden werd voldaan. De banken – ook de centrale banken – waren vanaf de vestiging van The Bank of England in 1694 zonder uitzondering particuliere ondernemingen. De overheid gaf geen geld uit, maar leende dit van de centrale banken en had daardoor een schuld aan de bank. De banken creëerden het geld grotendeels uit het niets, want de gouddekking van het geld dat werd uitgegeven was altijd fractioneel. De bankiers die dit geldscheppingsproces in handen hadden – en hun aandeelhouders – werden onvoorstelbaar rijk door de rente die aan de bank werd betaald over schulden die in de meeste gevallen niet konden worden afgelost omdat de inkomsten uit belastingen lager waren dan de staatsuitgaven. Kortom, geld dat uit het niets wordt gecreëerd leverde particuliere bankiers en de relatief kleine groep van

aandeelhouders in de afgelopen drie eeuwen een vermogen op dat het voorstellingsvermogen te boven gaat. Vooral aan de vele oorlogen verdienden zij immens veel geld.

ANGST EN HEBZUCHT

Het financiële stelsel dat ons nu al meer dan drie eeuwen van de ene naar de andere crisis, depressie en oorlog voert, wordt gevoed en in leven gehouden door angst en hebzucht. Wij houden het stelsel erdoor in stand, want door angst gaan we sparen ('je weet maar nooit wat er gaat gebeuren', 'een appeltje voor de dorst', 'dan kan ik in de toekomst met dat geld...'). Bovendien denken we rente nodig te hebben ('dan kan mijn spaargeld in stand blijven en kan ik van de rente leven als het zo uitkomt'). Angst heeft tot gevolg dat geld niet stroomt. Momenteel zien we dit *in optima forma* optreden bij banken. De banken houden het geld vast en lenen het niet uit aan de reële economie, uit angst voor inflatie en het risico dat de leningen niet kunnen worden terugbetaald.

Afgezien daarvan is er al jaren 'overtollige liquiditeit' in het systeem. Volgens ING stond er eind 2011 zo'n 525 miljard euro op de balans van gezonde banken. Zij zien dit als een buffer tegen de crisis. "Ze lenen het niet uit aan de zwakke broeders in de perifere eurolanden, maar ook niet aan bedrijven en huishoudens", aldus ING-econoom Martin van Vliet. Voor geldontwaarding hoeft volgens hem dan ook niemand bang te zijn. Pas als de banken geld uitlenen aan private partijen die er schaarse producten van kopen, ontstaat er inflatie (bron: FD 22-12-2011).

DESTRUCTIVITEIT

Het financiële stelsel dwingt ook tot economische groei. Immers, over het geld dat wordt uitgeleend moet rente worden betaald en op het aandeel van de aandeelhouder moet dividend worden uitgekeerd. Geld, waarvoor geen prestatie is geleverd, dus in feite een parasitair element. Verder leidt het voortdurende streven van veel geldbezitters om meer te verwerven en daarbij zo weinig mogelijk risico te lopen tot financialisering van de economie. Hiermee wordt bedoeld dat er steeds meer geld wordt vastgehouden in het financiële circuit. Geld dat wordt geïnvesteerd in een veelheid van financiële producten. Waarbij er maar weinigen zijn die zich realiseren hoe waanzinnig en destructief het is om van geld een product te maken. Toch wordt er op deze manier veel geld 'verdiend' door investeerders, geholpen door computertechnieken die het menselijk bevattingvermogen te boven gaan. De invloed van deze praktijken op de reële econo-

mie is groot. Voedsel- en grondstofprijzen stijgen erdoor tot een hoogte die heel veel mensen overal op de wereld tot armoede en honger veroordeelt. De olieprijs stijgt erdoor op een manier die niet overeenkomt met het gewone mechanisme van vraag en aanbod. De staatsschuld van landen wordt erdoor opgedreven, valuta zoals de dollar en de euro worden erdoor gedestabiliseerd. Kortom, niet alleen in directe zin wordt de reële economie zwaar belast door het financiële stelsel, ook indirect is de druk groot. De economie wordt dus gedomineerd door geld en kan in zijn huidige vorm zonder overdrijving worden aangeduid met de term 'geldeconomie'. Kenmerkend voor een geldeconomie is dat geld daarin centraal staat en niet de welvaart en het welzijn van de samenleving. Het succes van de economie wordt gemeten aan zaken zoals handel in CO₂-uitstoot, transport van giftig afval naar Afrika en ambulances die op de snelwegen verkeersslachtoffers weghalen. Het rekent de speciale sloten voor onze deuren mee en ook de gevangenen voor dieven die ze stuk maken. Het succes van de economie gaat samen met de vernietiging van het leven in de oceanen en van de wouden.

// Weg met het cynisme,
lang leve het optimisme en
de verbondenheid //

Het neemt toe door de productie van drones, stealth bommenwerpers en kruisraketten – en door het voeren van oorlogen in Irak en Afghanistan. Zaken die niets te maken hebben met een doelmatige en goed functionerende samenleving. "Het kapitalisme is gebaseerd op de merkwaardige gedachte dat egoïstische mensen met egoïstische motieven bijdragen aan het welzijn van de samenleving", merkte John Maynard Keynes terecht op.

CONDITIONERING

Door onze gebondenheid aan het huidige financiële stelsel zitten we ook vast aan de conditioning dat geld het uitgangspunt is in ons economisch handelen. Het wordt pas mogelijk iets aan te schaffen, bijvoorbeeld een huis, als er geld is. In tijden dat er weinig geld beschikbaar is, zijn de mogelijkheden om een aanschaf te doen dus beperkt. Het huidige paradigma is daarom: "Ik heb geld nodig, anders kan ik niet in

mijn materiële behoefte voorzien”. We kunnen denken dat we vernieuwend denken en handelen, maar we ontdekken gaandeweg dat het nieuwe pas echt kan komen als het oude paradigma is doorbroken. Daarvoor moeten we geheel afrekenen met angst en hebzucht. Ook als bijvoorbeeld de euro als betaalmiddel wordt ingeruild voor ‘energiepunten’, die op hun beurt weer zijn gebaseerd op kilowatt uren, zoals mij onlangs op een workshop werd uitgelegd. Als een slimmerik een methode zou bedenken om veel energiepunten naar zich toe te trekken door een machine te ontwikkelen die tegen lage kosten veel kilowatt uren produceert, dan is dit potentieel de nieuwe kapitalist binnen het subsysteem, zolang deze persoon zich niet heeft losgemaakt van hebzucht.

HET NIEUWE PARADIGMA

In het nieuwe paradigma speelt geld een dienende rol: “Wat ik te bieden heb levert toegevoegde waarde op voor mijn medemens. Geld is het middel om deze toegevoegde waarde tot uitdrukking te brengen.” De paradigmaverschuiving van oud – geld centraal – naar nieuw – mens centraal – is pas werkelijkheid als angst en hebzucht hebben plaatsgemaakt voor heilheid en verbinding. Verbeter de wereld en begin bij jezelf, is dus ook geheel van toepassing op het economisch handelen. We leven nu in een tijd waarin die bewustzijnsverandering een noodzakelijke voorwaarde is als we echt vernieuwing willen. Van geldeconomie naar ‘menseconomie’. In een menseconomie wordt het succes afgemeten aan zaken zoals de gezondheid en het welbevinden van onze gezinnen, de kwaliteit van het onderwijs, gezondheids- en ouderenzorg of het genoeg dat we aan spelen beleven. Het telt onderwerpen mee zoals de schoonheid van onze poëzie, ons empathisch vermogen, onze geluksbeleving, de kwaliteit van het publieke debat, de integriteit van politici, ambtenaren en ceo’s van grote ondernemingen – het meet kortom alles wat het leven de moeite waard maakt.

In een menseconomie is het geld dienend aan het doel van een samenleving waarin de kwaliteit van en eerbied voor het leven centraal staan. Geld, in welke vorm dan ook is het middel waarmee de investeringen mogelijk worden gemaakt die tot dat doel leiden. En banken zijn de instrumenten waarmee het geld op een doelmatige manier wordt geleid naar de ondernemingen en sectoren in de economie die bijdragen aan die gewenste samenleving.

Het huidige financiële stelsel verkeert voor de zoveelste keer in zijn bestaan in een onvermijdelijke

neergaande fase. We kunnen nu kiezen. Blijven we vastzitten aan het oude en accepteren we desnoods dat het overeind wordt gehouden door middel van een dictatuur of maken we ons ervan los door bewust te kiezen voor verbinding en heilheid? “Weg met het cynisme, met de strijd en de concurrentie, lang leve het optimisme en de verbondenheid”, zegt auteur en onderzoeker Lynne McTaggart. “Wat traditionele wetenschappers ook beweren, de mens is in wezen geen competitief wezen. Heilheid en verbinding, dáár worden we gelukkig van.” ■

GEVAAR VOOR WELZIJN VAN DE MENS

Econoom Ad Broere is van mening dat het financiële systeem in zijn huidige vorm een groot gevaar vormt voor zowel het materiële als het geestelijke welzijn van de mens. Praktijken zoals nanotrading, ongelimiteerde speculatie met derivaten en grootschalig gokken op grondstoffen vergiften de economie en veroorzaken een steeds grotere instabiliteit, die uiteindelijk zal leiden tot ineenstorting van het financiële systeem. In zijn boeken *Een Menselijke Economie* en *Ending the Global Casino?* en in veel artikelen op www.adbroere.nl wijst Broere op de enorme problemen die het huidige financiële systeem veroorzaakt. “Het financiële stelsel stamt uit het feodale tijdperk en is een anachronisme geworden dat een zware belemmering vormt voor de ontwikkeling van vrijheid, medemenselijkheid en een breed gespreide welvaart.”